

Смиринський В. Макрологістичний підхід до аналізу міжрегіональних товарообмінних потоків країни [Електронний ресурс] / В. Смиринський, І. Струтинська // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2013. — Вип. 2 (9). — С. 161-170. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13svitpk.pdf>.

УДК 658.5:339.13

JEL Classification: F15

Валентин Смиринський¹, Ірина Струтинська²

¹ Тернопільська філія Європейського університету,
пр. С. Бандери, 83, м. Тернопіль, 46011, Україна
к.е.н., доц. кафедри менеджменту;

² Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: st_iruna@ukr.net
к.е.н., асистент, кафедра менеджменту у виробничій сфері

МАКРОЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ТОВАРООБМІННИХ ПОТОКІВ КРАЇНИ

Анотація. Національна економічна система України є відкритою системою, яка взаємодіє із світовою господарською системою, забезпечуючи через систему державного регулювання еквівалентні, рівноправні та взаємовигідні відносини суб'єктів національного ринку у зовнішньому обороті. Об'єктивні умови трансформаційних процесів у розвитку України зумовлюють її націленість на динамічне входження у світову економічну систему. Цей процес, безумовно, приведе до зростання товарообмінних операцій між Україною та країнами Європейського Союзу. Саме тому у статті проведений макрологістичний аналіз міжрегіональних товаропотоків країни. Запропоновано розробити та впровадити в практику логістичні підходи по управлінні рухом ресурсних потоків між регіонами і галузями національної економіки. Пропонується концепція міжрегіонального ринку, який за структурою конкуренції визначається як монополістичний або олігополістичний.

Ключові слова: міжрегіональні товарообмінні потоки, макрологістика, стратегічний аналіз, міжрегіональна статистика, економічні зв'язки.

Валентин Смиринский, Ирина Струтинская

МАКРОЛОГИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫХ ТОВАРООБМЕННЫХ ПОТОКОВ СТРАНЫ

Аннотация. Национальная экономическая система Украины является открытой системой, которая взаимодействует с мировой хозяйственной системой, обеспечивая через систему государственной регуляции эквивалентные, равноправные и взаимовыгодные отношения субъектов национального рынка во внешнем обороте. Объективные условия трансформационных процессов в развитии Украины определяют ее нацеленность на динамическое вхождение в мировую экономическую систему. Этот процесс, безусловно, приведет к росту товарообменных операций между Украиной и странами Европейского Союза. Именно поэтому в статье проведенный анализ макрологистического анализа и регуляция межрегиональных товаропотоков страны. Предложено разработать и внедрить

Smyrychynskiy V., Strutynska I. (2013). Macrologistic approach to analysis of the interregional goods trading streams in the country [Makrolohystychnyy pidkhid do analizu mizhrehional'nykh tovaroobminnykh potokiv krayiny]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-Economic Problems and the State* [online]. 9 (2), p. 161-170. [Accessed November 2013]. Available from: <<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13svitpk.pdf>>.

в практику логистические подходы по управлению движением ресурсных потоков между регионами и отраслями национальной экономики. Предлагается концепция межрегионального рынка, который за структурой конкуренции определяется как монополистический или олигополистический.

Ключевые слова: межрегиональные товарообменные потоки, макрологистика, стратегический анализ, межрегиональная статистика, экономические связи.

Valentyn Smyrychynskyi ¹, Iryna Strutynska ²

¹ Ternopil branch of European University,
Bandera Ave., 83, Ternopil, 46011, Ukraine
Ph.D., Associate Professor, Department management

² Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
Ruska str., 56, Ternopil, 46001, Ukraine
e-mail: st_iruna@ukr.net

Ph.D., Assistant, Department of Management in the manufacturing sector

MACROLOGISTIC APPROACH TO ANALYSIS OF THE INTERREGIONAL GOODS TRADING STREAMS IN THE COUNTRY

Abstract. National economy system of Ukraine is an open system which interacts with the world economic system providing equivalent, equal in rights and mutually profitable relations between the national market participants in the external turnover through the set of state regulations. Objective conditions of transformational processes in the development of Ukraine predetermine its goal to dynamically join the world economy system. This process will definitely encourage the increase of goods trading operations between Ukraine and other countries of the European Union. That is why the article gives the macrologistic analysis of the interregional goods trading streams in the country. It has been suggested to develop and implement logistic approaches to direction management of resources streams between regions and branches of the national economy. The concept of interregional market, which can be defined according to the structure of competition as monopolistic or oligopolic, has been suggested.

Keywords: interregional goods trading streams; macrologistics; strategic analysis; interregional statistics; economic relations.

Постановка проблеми. Особливістю, що відрізняє сучасний стан як державного товарного ринку в цілому, так і товарних ринків суб'єктів країни є випереджаючий ріст обсягів міжрегіонального обміну продукцією по вирівнюванню з ростом виробництва. Регіональні товарні ринки суб'єктів України не можуть розвиватися в ізоляції від інших регіонів України і країн як ближнього, так і віддаленого зарубіжжя. Тому ефективність функціонування економічного простору всієї країни залежить від обсягу і структури споживання кожного окремого регіону. Об'єктивними причинами міжрегіональних економічних зв'язків в умовах вільних товарно-грошових відносин є: необхідність збуту готової продукції, потреба в паливно-енергетичних ресурсах, спеціалізація при технологічно послідовній переробці вихідної сировини, тобто територіальний поділ праці і виробнича кооперація, яка направлена на більш повне використання потужностей основного, допоміжного та підсобного виробництва і надлишку трудових ресурсів різних регіонів країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останнє десятиріччя в Україні практично відсутнє теоретичне дослідження міжрегіональних ринків в складі внутрішнього ринкового простору України як з точки зору макроекономіки, макрологістики, так і як самостійної

економічної категорії. Окремі дослідження відомих вітчизняних вчених з логістики Крикавського Є. В., Посилкіної О. В., Постан М. Я., Сумця О. М., Чухрай Н. І. і ін. не можуть задовольнити існуючі виклики ринкової економіки з проблем розробки і впровадження в практику логістичних підходів по управлінні рухом ресурсних потоків між регіонами і галузями національної економіки.

Метою дослідження є розробка макрологістичного підходу і практичних рекомендацій щодо формування концепції міжрегіонального ринку товарообмінних операцій та аналізу і регулювання міжрегіональних товаропотоків країни.

Основні результати дослідження. В умовах зміцнення ринкової економіки України маркетингова інформація, яка регулярно збирається про міжрегіональні товаропотоки країни, виступає важливим фактором, що визначає ефективність прийнятих управлінських рішень на всіх рівнях народногосподарського комплексу. Мова йде не тільки про комерційні фірми, для яких така інформація є ключовою при виборі конкурентної ринкової стратегії і маркетингової тактики, але й про органи державного управління регіонального і центрального рівня. Проте ще на початку періоду трансформації попередньої адміністративно-командної системи державний контроль за ситуацією на загальнонаціональному ринку України об'єктивно утруднювався тенденцією, яка посилювалась до «регіоналізації» економіки. Гострі економічні проблеми, що назріли у сфері міжрегіональних відносин диктують необхідність розробки Комплексної програми розвитку інфраструктури товарних ринків країни з послідуочим затвердженням її Урядом України на період до 2020 р. однією з головних задач програми передбачається створення ефективного інформаційного забезпечення функціонування товарних ринків, яка включає в себе організацію загальноукраїнських і регіональних інформаційно-маркетингових центрів, впровадження інформаційно-аналітичних мереж по стратегічному маркетингу і т.д., а також формування системи спостереження за станом товарних ринків і механізмів розповсюдження інформації і реклами.

Однак, на жаль, навіть після закінчення запланованого періоду реалізації такої програми ні одна організаційна структура регіонального або центрального рівня фактично не буде мати надійного і дієвого інструментарію, який би всебічно характеризував функціонування товарних ринків і елементів їх інфраструктури, що буде постійно утруднювати ефективний міжрегіональний товарорух, збільшувати ціну продукції і знижувати конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників під впливом вичерпання окремих видів ресурсів, кризових загроз і інших викликів, які з'являються в залежності від коливань кон'юнктури тих чи інших товарних ринків. Очевидно, що можливість прогнозу і раціонального регулювання в загальнонаціональних інтересах міжрегіональних товаропотоків між структуроутворюючими суб'єктами господарювання забезпечує значний синергетичний ефект і суттєво вплине на стійкість економічного росту в усіх регіонах України і, відповідно, країни в цілому.

В останні роки все частіше виникає потреба в інформаційному обміні і інтеграції баз даних на регіональному і міжрегіональному рівнях. Для аналізу, регулювання і координації міжрегіональних торгово-економічних зв'язків країни потрібні відповідна інформаційна база і ефективна система її збору, обробки і розповсюдження. Уявляється також важливим розробка логістичного підходу до аналізу реального стану міжрегіональних економічних зв'язків і структури народжуваних ними товаропотоків на всій території країни.

Сучасна економічна теорія [1, 2] розглядає економіку будь-якої держави головним чином у виді єдиного національного ринку як органічну сукупність взаємодіючих між собою регіональних ринків достатньо виокремлених територій (частин або економічних районів) країни. При цьому основними макроекономічними інструментами кількісного аналізу і прогнозування є системи національного рахівництва (СНР), різноманітні індикатори і галузеві показники. Проте для загальнодержавного аналізу і координації взаємодії економічних районів України з її досить великою територією і нерівномірним розподілом факторів виробництва, на наш погляд, поряд із регіональними ринками доцільно в структурі

національного ринку концептуально виділити міжрегіональні ринки як систему торгово-економічних і фінансово-кредитних зв'язків між суб'єктами України на основі територіального розподілу праці в країні і відшкодування (оплати) наданих товарів і послуг.

Базовими господарюючими суб'єктами, що формують міжрегіональні торгово-економічні потоки, є крупні промислові і сільськогосподарські підприємства і організації, що розташовані в різних суб'єктах України, а також органи державної влади і управління центрального, регіонального і муніципального рівня. Очевидно, що міжрегіональні ринки країни формуються достатньо обмеженою кількістю постачальників (виробників) і покупців (споживачів) конкретної продукції, але в той же час величезними за обсягами і різноманітними за географічними напрямками товаропотоками на всій території України. Тому міжрегіональні ринки країни об'єктивно мають монополістичну або олігополістичну структуру зі значними бар'єрами входу і виходу на них, тобто характеризуються недосконалою конкуренцією. Проте, не дивлячись на те, що міжрегіональний ринок країни повинен бути перш за все самоорганізованим і саморегульованим, він не може існувати без спеціальної організації і регулювання з боку держави як соціального інституту, що представляє не тільки поточні економічні, але й перспективні національно-політичні інтереси України [3].

Використовуючи наведену концепцію міжрегіональних ринків, можна сформулювати наступні науково-методологічні проблеми і задачі макрологістичного аналізу міжрегіональних товаропотоків країни:

- формування загальних принципів організації спостереження і аналізу міжрегіональних торгово-економічних зв'язків країни;
- розробка методики і системи показників для дослідження стану і динаміки міжрегіональних товаропотоків країни;
- розробка статистичного інструментарію обстеження конкурентного середовища, об'єктів і суб'єктів міжрегіональних ринків країни;
- розробка комп'ютерних програм формування зведених вихідних таблиць за результатами обстеження міжрегіональних товаропотоків країни і алгоритмів їх аналізу [4-7].

Правомірність теоретичного виділення міжрегіональних ринків в складі внутрішнього ринкового простору України як самостійної економічної категорії підтверджується особливостями їх функцій в системі суспільного відтворення країни. Ці функції в певній мірі співпадають з функціями, притаманними поняттю загальнонаціональних товарних ринків взагалі і гуртових ринків країни зокрема, але в той же час володіють і своїми специфічними рисами. Наявність таких відмінних властивостей обумовлено соціально-стратегічною важливістю товарів і послуг міжрегіонального обміну для кожного суб'єкта України. З позицій доцільності державного регулювання економічного самозабезпечення регіонів, а також ефективної кооперації і спеціалізації реального сектору національної економіки України, товари і послуги як об'єкти комерційної діяльності на міжрегіональних ринках можна поділити на три категорії:

- товари і послуги стратегічного призначення, які забезпечують міжнародну торгівлю і економічну (відповідно, і національну) безпеку України;
- товари і послуги, які технологічно раціонально виробляти в рамках коопераційних зв'язків суб'єктів України з наступним міжрегіональним товарообміном;
- товари і послуги, які доцільно самостійно виробляти і споживати в межах власних або ближніх територій.

Очевидно, що предметом безпосереднього аналізу і контролю центральних органів державної влади повинен бути міжрегіональний товарообмін об'єктами першої і другої категорій на основі макроекономічних форм обліку і управління, а для органів державної влади суб'єктів України – товари і послуги другої і третьої категорій на основі показників регіональної економіки, тобто на рівні регіональних товарних ринків, а також логістичних принципів аналізу «наскрізних» міжтериторіальних товаропотоків країни. В таких умовах вимагається більш широке використання просторових макроекономічних індикаторів,

введення спеціальних реєстрів міжрегіональної статистики і системи регіональних рахунків по кожному суб'єкту України.

В рамках державної політики прискорення економічного росту і розвитку міжрегіональної конкурентоспроможності суб'єктів України все більшого значення набуває і дезагредована інформація, яка дозволяє аналізувати відомості про конкретні товарні ринки і про їх учасників. Створення умов розвитку вільного інформаційного обміну в країні і між регіонами є ключовим фактором успішного розвитку міжрегіональних ринків країни, стимулювання попиту на них і подолання економічної замкнутості суб'єктів України. В зв'язку з цим в загальнодержавних інтересах в найближчий час для кожного регіону України стає актуальним проведення систематичних спостережень, в крайньому разі, у формі щоквартальних статистичних обстежень міжрегіональних ринків товарів як споживчого, так і виробничо-технічного призначення.

На жаль, в останні роки обсяг галузевої статистичної інформації суттєво скоротився. «Ринкова» статистика залишається вельми нерозвинутою як в силу низької платоспроможності потенційних замовників, так і в силу обмеженості асортименту і невисокої якості послуг консалтингових фірм. Наприклад, у багатьох суб'єктів України в загальнодоступній центральній системі інформаційно-маркетингового забезпечення виробників, торговельних посередників і покупців товарів на внутрішньому ринку країни неможливо отримати відомості з дальності перевезень продукції, динаміки показників відвантаженої продукції в межах міжрегіонального обміну і т.п.

Ведучі наукові установи і економічні відомства України (РВПС, дослідні інститути НАН, аналітичні підрозділи Мінекономіки, Мінпромполітики тощо) відчують нестачу тої інформації, яка в розвинутих країнах переважно збирається «приватною» статистикою із-за того, що дані державної статистики виявляються досить загальними з точки зору окремого підприємства, фірми, компанії. Проте, на думку закордонних експертів, «приватна» статистика, як правило, програє «державній» за ступенем охоплення сукупності що вивчається, але в той же час в багатьох випадках вона є більш детальною і більш оперативною. Що ж стосується спостереження за міжрегіональними ринками нашої країни в рамках «приватної» вітчизняної статистики, то можна виділити декілька рівнів, представлених різними інститутами. «Приватна» галузева статистика в розрізі вельми дезагредованих галузей переважно збирається різними регіональними асоціаціями, представництвами, торгово-промисловими палатами і об'єднаннями підприємств. Основним інструментом подібного обстеження виступають різні опитування учасників товарного ринку на всіх стадіях товароруху: виробництво – крупно- і дрібногуртова ланка – роздрібна реалізація. В своїй діяльності в більшості випадків зазначені статистичні організації не мають комерційної мети, зате такий підхід дозволяє їм в певній мірі уточнити, доповнити, а інколи і перепроверити дані офіційної державної статистики. При цьому вимагається враховувати можливість і поєднаність міжрегіональної номенклатури товарів і послуг з діючою в нашій країні системою бухгалтерського обліку і статистичної звітності інституціональних одиниць. Відносно інформаційно-аналітичної бази необхідно додати, що в даний час суцільний державний статистичний облік в суб'єктах України ведеться по масштабних структуроутворюючих і стратегічних підприємствах, а по середніх і малих фірмах – тільки оціночний і вибірковий. Проте в останні роки стрімко виросла питома вага міжрегіонального збуту продукції через дилерську мережу регіональних торгових представників в організаційно-правовій формі підприємств малого і середнього бізнесу, слабо охоплених державною статистикою.

В укрупнений перелік продукції, який рекомендується науковими і економічними відомствами для аналізу стану і прогнозування розвитку товарних ринків, входить більше ста найменувань тільки паливно-енергетичних ресурсів, продукції чорної металургії і ін., розподілених між 10 галузевими ринками. На основі такого переліку регіональні органи державної статистики можуть щорічно формувати «Збірники продажу і купівлі споживчих товарів і продукції виробничо-технічного призначення» по кожному окремому суб'єкту

України, в яких проводиться розподіл обсягів всіх видів виробничої продукції (товарних груп, товарів) на вивіз в інші регіони (в тому числі на експорт) і на поставку в межах власної території. Важливим їх розділом є також кореспонденція обсягів продажу і купівлі різної продукції між конкретними суб'єктами України в натуральному і вартісному вираженні. Для виконання цілей аналізу міжрегіональних товаропотоків країни на даній інформаційній базі вимагається виключити повторний облік проміжної продукції із валового регіонального продукту по кожному суб'єкту України шляхом виділення із зазначеного переліку продукції кінцевого використання (наприклад, автомобілі, комбайни, пилососи, меблі, а не прокат чорних металів, льоноволокно, поліетилен, зерно і т.п.). Одним із можливих способів оцінки рівня і динаміки сукупної регіональної добавленої вартості є розрахунок різниці між вартістю всієї річної виробленої продукції (тобто сумою на вивіз і на власну територію) і вартістю відповідно закупленої із інших регіонів продукції (в тому числі імпорту).

Очевидно, що при аналізі міжрегіональних економічних зв'язків країни вимагається також враховувати експортні і імпортні товаропотоки для кожного суб'єкта України. Для відображення зовнішньоекономічної діяльності України і її регіонів в даний час використовується ряд форм статистичної звітності. Із них можна отримати достатньо великий обсяг інформації по різним аспектам діяльності. Так, в кожному суб'єкті України можна налагодити регулярний збір і обробку даних, які характеризують: обсяг експорту і імпорту в розбивці за країнами ближнього і далекого зарубіжжя та групам товарів; поставок регіональними виробниками товарів для експорту; надходження на валютні рахунки від іноземних покупців експортних товарів; зовнішньоторгові кредити і платежі іноземним постачальникам за імпортними операціями на умовах комерційного кредиту. При цьому найбільш зручним і надійним джерелом є митні декларації при умові, що вони заповнюються у відповідності з міжнародними рекомендаціями. Розробка такого роду системи показників є однією з актуальних задач статистики для всіх регіонів країни.

Необхідні також серйозні дослідження в частині вивчення і оцінки міжрегіональних потоків тіньової економіки як відособленого об'єкта макрологістичного аналізу, в тому числі на внутрішньому регіональному рівні. Відповідно до даних державної служби статистики тіньова економіка складає біля 40 % ВВП, тобто цілком можна співставити за масштабами з офіційною економікою. Матеріали МВС України ще більш високий відсоток нелегальної економіки, що свідчить про те, що державною статистикою охоплені далеко не всі процеси, які відбуваються в країні, в тому числі під виглядом комерційної таємниці і секретів фірми. В цьому зв'язку необхідно відзначити, що в силу великої специфіки проявів скритої і неформальної діяльності, а також із-за відмінностей інформаційної бази все ще не представляється можливим використовувати універсальний метод розрахунку тіньового сектору. На жаль, в даний час є лише загальні підходи, рекомендовані для розрахунків. У випадку відсутності необхідної інформації для визначення відсутніх параметрів скритої і неформальної діяльності використовують поправки. Які мають більш ймовірніший характер. Застосування експертних оцінок достатньо ефективно, коли вимагається дати якісну характеристику або визначити загальну тенденцію розвитку досліджуваного явища.

Досвід розвитку української економіки за останні двадцять років показав, що не всі міжнародні схеми обліку тіньового сектору прийнятні для України. Один із важливих напрямів удосконалення методик вибіркового спостереження стану міжрегіональних ринків країни – покращення статистичного реєстра і узгодження оцінок тіньової економіки з методами реальної статистичної практики. Це підвищило б надійність відображення тіньової складової міжрегіональних економічних зв'язків України і привело б до уніфікації багато чисельних і різнорідних методів аналізу інформації, на основі яких в даний час ведеться оцінка тіньової економіки.

Ми вважаємо, що для оцінки відсутніх параметрів тої чи іншої регіональної системи необхідно використовувати аналогічні характеристики іншої подібної системи. Наприклад, результати обстеження, проведеного в одному із суб'єктів України, можна з певними корегуваннями використовувати для розрахунків аналогічних показників в подібних за

числом умов інших регіонах. У випадку розриву динамічних рядів відсутні дані можуть бути отримані шляхом інтерполяції або екстраполяції. Для розрахунків скритого і неформального виробництва в деяких галузях і регіонах України потрібен збір не прямої, а побічної інформації про масштаби тіньової економіки. Очевидно, що регулярно виконувані тематичні вибіркові спостереження могли б відіграти в цьому дуже важливу роль.

На наш погляд, кращим для розрахунку і дослідження невідомих параметрів офіційної, скритої і неформальної діяльності на міжрегіональних ринках країни є балансовий метод аналізу вхідних і вихідних товаропотоків, так як він базується на співставленні між собою взаємопов'язаних показників регіонального відтворувального процесу у всіх суб'єктах України. Неспівпадання кількісних характеристик з різних точок зору певних показників дозволяє висувати гіпотези для кожного суб'єкта України, а також всієї країни в цілому. Якість результатів макрологістичного аналізу, отриманого при застосуванні міжрегіонального балансу товарно-грошових потоків, буде тим вищим, чим більше число взаємоузгоджених регіональних параметрів співставляється між собою.

Поряд з фізичними потоками товарів існують і інші типи міжрегіональних зв'язків, наприклад, грошові потоки. В зв'язку з цим в систему аналізованих показників, які характеризують внутрішньо державні економічні відносини, необхідно включати групи показників, які відображають між територіальний рух капіталів і інвестицій, фінансово-кредитних засобів і міжбюджетних перерахувань, які в кінцевому підсумку також породжують певні матеріальні потоки. Одним із загальноприйнятих в світовій практиці інструментів макроекономічного аналізу фінансових потоків є інтегровані матриці кругообігу доходів і витрат економічних агентів національної економіки, тісно пов'язані з системою національних рахунків. Дана залежність обумовлює особливості процесів товароруку між конкретними суб'єктами України і міжрегіонального кругообігу вхідних і вихідних грошових потоків між двома суб'єктами України (Рис.1).

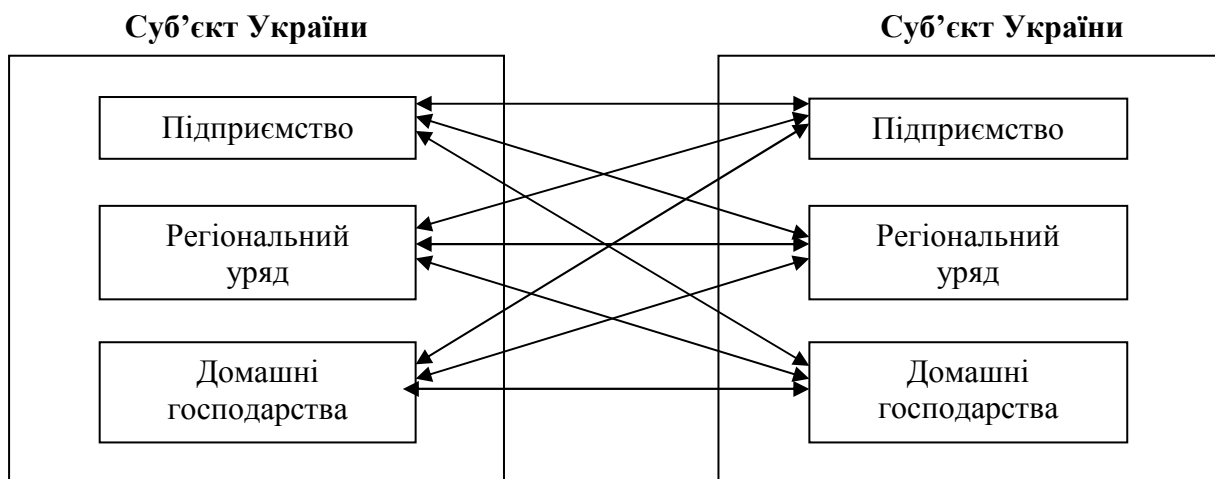

Рис. 1. Міжрегіональний макроекономічний кругообіг

При цьому макроекономічні сектори «держава» і «закордон» є загальними для всіх міжрегіональних ринків країни і на схемі не представлені, так як визначаються центральними міжбюджетними відносинами, а загальнодержавний імпорт-експорт враховується митною службою України. На цій основі для комплексного аналізу всіх 27 суб'єктів України за методологією СНР можуть формуватися міжрегіональні баланси («шахматки») вхідних і вихідних (тобто наскрізних) товарно-грошових потоків, а також логістичні схеми транспортних вантажопотоків на території всієї країни [8-10].

Найважливішою сферою використання інтегрованих матриць є прогнозування фінансово-економічних потоків на середньострокову перспективу. Вибір тих чи інших дій регулювання міжрегіональних економічних зв'язків країни і оцінки ефективності їх

застосування виявляється можливим тільки на основі достатньо повної агрегованої інформації, що характеризує рівень і динаміку міжрегіонального товароруху, витрати різних видів транспорту, підприємств-виробників і т.д. Включення їх в макроструктурний прогноз міжрегіональних товаропотоків країни дозволяє ув'язати моделювання фінансових результатів (добавленої вартості), валового регіонального продукту (ВРП) і кінцевого попиту, що є одними із основних показників економічного росту в регіонах.

З врахуванням теоретичних доводів і практичних задач макрологістичний аналіз міжрегіональних товаропотоків, на нашу думку, структурно повинен бути в реалізації послідовних етапів. Які охоплюють виявлення загального стану міжрегіонального товарообороту України, розрахунок ефективності товароруху і завантаження в кожному макрологістичному каналі, вивчення територіальної і інституціональної структури закупівель і продажу для кожного суб'єкту України, оцінку міжрегіональної конкурентоспроможності, прогноз перспектив росту міжрегіонального товарообміну і т.п.

Перший етап передбачає характеристику загальної динаміки ВРП і продукції промисловості в кожному окремому суб'єкті України; зміни виробничих потужностей; динаміки ввезення і вивезення товарів споживчого і виробничо-технічного призначення в інші регіони, в тому числі за міжнародними зв'язками. Крім ВРП, про ріст ефективності економіки суб'єкта України побічно можуть свідчити збільшення обсягів міжрегіональних продаж на душу населення (на одного зайнятого) і збільшення поставок продукції на власну територію і т.п.

Другий етап полягає у характеристиці структури ввезення і вивезення товарів, а також експорту і імпорту за кожним суб'єктом України по різних інституціональних каналах. Для виявлення і аналізу міжрегіональних зв'язків необхідно співставити дані про динаміку закупівель і продаж обстеженого виду товару за кожним каналом на конкретній території і за її межами з даними про рівень регіональних цін в окремому каналі.

Третій етап включає в себе вивчення основних каналів закупівель за даним товаром. Для обґрунтування найбільш раціональної схеми закупівель для кожного суб'єкта України в системі міжрегіонального товароруху вимагається перейти до аналізу пропозиції і структури цін закупівель за всіма регіонами країни. Аналіз цін необхідно ув'язати з характером конкуренції на міжрегіональних ринках країни і з проблемами поставок, баз збереження і форм розрахунків. В такому ж аспекті необхідно провести аналіз з продажів для даного логістичного каналу.

Четвертий етап передбачає розрахунок міжрегіональних індексів концентрації як питомої ваги продажів товарів окремого виду найбільш крупних підприємств регіону в загальному обсязі продаж по всій країні. Аналогічним чином визначається індекс концентрації по закупівлях досліджуваного товару. Ці дані необхідно співставити з оцінкою рівня міжрегіональної цінової конкуренції. Зокрема, за вибіркою підприємств, що відносяться до кожного окремого каналу, можна провести аналіз цін, темпів росту закупівель і продаж, рівня продуктивності праці за кожним суб'єктом України. Коефіцієнти міжрегіональної товарності і регресія рівня цін за факторами можуть показати значимість антиконкурентної політики.

П'ятий етап передбачає побудову групувань суб'єктів міжрегіональних ринків за оцінками зміни обсягів виробництва, споживання і рівня цін, а також за інституціональною структурою каналів товароруху і конкурентним перевагам кожного суб'єкта України. В окремий блок повинні ввійти зведені показники, які дають комплексну оцінку обсягів, динаміки і тісноти міжрегіональних економічних зв'язків і породжуваних ними товаропотоків. До числа найважливіших слід віднести показники платіжного і торгового балансу кожного регіону країни.

Висновки. Проведений аналіз міжрегіональних торгово-економічних зв'язків з врахуванням їх динаміки на певний період дозволить зробити основні висновки про зміни обсягів і значимості конкретних товаропотоків країни, виділити переважаючі на міжрегіональних ринках транспортні схеми і канали товароруху, оцінити фактори і степінь

конкурентоспроможності підприємств різних суб'єктів України. На основі аналізу здійснюється сегментація міжрегіональних ринків країни, яка представляє собою поєднання групування з статистичною перевіркою припущення про різномірність груп. Сегментацію можна провести за споживачами товарів, за параметрами продукції і одночасно за споживачами товарів, основних конкурентів, економічних районах країни. Центральне місце в макрологістичному аналізі міжрегіональних товаропотоків країни повинно займати дослідження просторових схем товароруку на основі вивчення каналів збуту (придбання) найкрупніших виробників (покупців) із різних суб'єктів України. В цьому зв'язку аналіз результатів обстеження міжрегіональних ринків країни повинен проводитися на основі розроблених таблиць, зокрема комбінаційних, орієнтованих на аналіз агрегованих даних за кожним регіоном і, які характеризують ситуацію в цілому по досліджуваних підприємствах на різних етапах товароруку.

Таким чином, в даний час у сфері загальнодержавного контролю і регулювання міжрегіональних товаропотоків країни назріла об'єктивна необхідність створення ринкової міжрегіональної статистики. Вона вимагає перегляду системи статистичних показників і покращення статистичного реєстру з врахуванням переорієнтації її на аналіз стану міжрегіонального ринку країни, вивчення логістичних схем товароруку степені задоволення попиту на окремі види товарів, отримання оперативної інформації про їх припущення, а також наявності комплексної системи збору, обробки і аналізу статистичних даних про стан українських міжрегіональних ринків. Інформація про міжрегіональні економічні зв'язки країни повинна базуватися не тільки на поточній статистичній звітності крупних підприємств різних суб'єктів України, але й на спеціальних обстеженнях і кон'юнктурних опитуваннях для обліку тіньового сектору економіки. Реалізація поставлених завдань вимагає вивчення досвіду зарубіжних країн з розвинутою ринковою економікою, а також адаптації його до українських умов.

Використана література:

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія / В. Д. Базилевич // Політекономія : підручник. К.: Знання-Прес, 2004. – 520 с.
2. Гладій І. Й. Регіоналізація світового ринку: євро інтеграційний аспект: Монографія / І. Й. Гладій. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 544 с.
3. Мищенко А.П., Латыпов Р.А. Управление межрегиональными экономическими связями / Мищенко А.П., Латыпов Р.А.. – Казань, 2005, 189 с.
4. Розенау Дж. К исследованию взаимопересечения внутривполитической и международной систем / Дж. Розенау // Теория международных отношений : хрестоматия; сост., нау. Ред. и комм. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002. – с. 172-183.
5. Bentzen K. Best Practice Handbook for Logistics Centres in the Baltic Sea Region / Kent Bentzen, Tobias Hoffman, Lars Bentzen // European Regional Development Fund. Klaipeda, 2003. – 117 p.
6. DTZ research. Property Times Ukraine Q3 2010 Carpe Diem [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Sepid/2012_2/12sivdlc.pdf.
7. Ghiani Gianpaolo. Introduction to Logistics Systems Planning and Control / Gianpaolo Ghiani, Gilbert Laporte, Roberto Musmanno. – John Wiley and Song Ltd, 2004. – 377 p.
8. Steffen Nestler, Thomas Nobel, Lars Bentzen. Service concept report for logistics centres [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.neloc.net>.
9. Ukraine: Trade and Transit Facilitation Study prepared under the Netherlands financed World Bank executed Trust Fund “Ukraine: Support Competitiveness through Capital Budgeting, Public Financial Management and Trade and Transit Facilitation”, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/lpi.
10. Ukraines_Competitiveness_Report_2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf.

REFERENCES

1. Bazilevich V. D. Economy theory. Political economy [*Ekonomichna teoriya. Politekonomiya*]. Knowledge-press, 2004, 520 p.
2. Gladiy I.Y. Regionalization of the world market: European integration dimension [*Regionalizaciya svitovogo rynku: yevro integracijnyj aspekt*]. Ternopil, Economic thought, 2006, 544 p.
3. Mischenko A.P., Latypov R.A. Management mezhregional'nyimi economic connections. [*Upravlenye mezhrehyonal'nyimi ekonomicheskimi svyazuyami*]. Kazan', 2005, 189 p.

4. Rozenau J. On the study of domestic and international interconnectivity systems [*K issledovaniyu vzaimoperesecheniya vnutripoliticheskoy i mezhdunarodnoy sistem*]. Moscow, Gardariki, 2002, pp. 172-183.
5. Bentzen K., Hoffman T., Bentzen L. *Best Practice. Handbook for Logistics Centres in the Baltic Sea Region*. European Regional Development Fund, Klaipeda, 2003, 117 p.
6. DTZ research. Property Times Ukraine Q3 2010 Carpe Diem, available at: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Sepid/2012_2/12sivdlc.pdf
7. Ghiani Gianpaolo, Laporte Gilbert, Musmanno Roberto. *Introduction to Logistics Systems Planning and Control*. John Wiley and Song Ltd, 2004, 377 p.
8. Steffen Nestler, Thomas Nobel, Lars Bentzen. *Servise concept report for logistics centres*, available at: <http://www.neloc.net>.
9. *Ukraine: Trade and Transit Facilitation Study prepared under the Netherlands financed World Bank executed Trust Fund "Ukraine: Support Competitiveness through Capital Budgeting, Public Financial Management and Trade and Transit Facilitation"*, 2010, available at: www.worldbank.org/lpi.
10. Klaus Schwab. *The Global Competitiveness Report 2012–2013*. World Economic Forum, available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

Рецензія: к.е.н., доц. ДУДКІН П. Д.

Reviewed: PhD., Assoc. Prof. Dudkin P. D.

Received: October, 2013

1st Revision: October, 2013

Accepted: November, 2013

